

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας
Παιδαγωγικό Τμήμα Νηπιαγωγών

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ: ΦΩΝΗΤΙΚΗ

Κώστας Δ. Ντίνας
ΦΛΩΡΙΝΑ

Σκοπός του μαθήματος

Γνωριμία με βαθύτερες πτυχές της δομής και της λειτουργίας των γλωσσών και ιδιαίτερα της νέας ελληνικής.

Κατανόηση της φωνητικής, φωνολογικής και μορφολογικής δομής της σύγχρονης νέας ελληνικής γλώσσας.

Κατανόηση του τρόπου σχηματισμού των φωνητικών, φωνολογικών και μορφολογικών δομών της γλώσσας στα νήπια.

Ευαισθητοποίηση στους τρόπους διδακτικής προσέγγισης της γλώσσας στο Νηπιαγωγείο.

Διάγραμμα

1. Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης
2. Η Φωνητική και οι φθόγγοι
3. Η Φωνητική της νέας ελληνικής
4. Η Φωνολογία και τα φωνήματα
5. Η Φωνολογία της νέας ελληνικής
6. Πάθη φωνημάτων της νέας ελληνικής
7. Ο τονισμός και η γραφή της νέας ελληνικής
8. Η Μορφολογία και το μόρφημα
9. Μορφολογική δομή των λέξεων
10. Η Μορφολογία της νέας ελληνικής
11. Η κλίση στη νέα ελληνική
12. Το ρήμα της νέας ελληνικής
13. Η παραγωγή και η σύνθεση στη νέα ελληνική

Βασική βιβλιογραφία

- Γαβριηλίδου, Ζ. Φωνητική συνειδητοποίηση και διόρθωση παιδιών προσχολικής και πρώτης σχολικής ηλικίας, Αθήνα: Πατάκης, 2003.
- International Phonetic Association. The Handbook of the International Phonetic Association, Cambridge: Cambridge University Press, 1996.
- Ladefoged, P. Εισαγωγή στη Φωνητική, Αθήνα: Πατάκης, 2007.
- Mattews, P.H. Morphology, Cambridge: Cambridge University Press, 1991.
- Nespor, M. Φωνολογία, Αθήνα: Πατάκης, 1999.
- Παπαναστασίου, Γ. Νεοελληνική ορθογραφία. Ιστορία, θεωρία, εφαρμογή, Θεσσαλονίκη: Ινστ. Νεοελληνικών Σπουδών, 2008.
- Ρεβυθιάδου, Α. & Μ. Τζακώστα. Η Φωνολογία στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, Αθήνα: Πατάκης, 2007.
- Ράλλη, Αγγ. Μορφολογία, Αθήνα: Πατάκης, 2005.
- Σετάτος, Μ. Φωνολογία της κοινής νεοελληνικής, Αθήνα: Παπαζήσης, 1974
- Χατζησαββίδης, Σ. Γραμματική της Νέας Ελληνικής: Θεωρητικές βάσεις και περιγραφή, Θεσσαλονίκη: Βάνιας, 2009 (Α΄ τόμος. Φωνητική-Φωνολογία-Μορφολογία)

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Η σύγχρονη Γλωσσολογία από τους Αμερικανούς και Ευρωπαίους δομιστές γλωσσολόγους
έργο- σταθμός: «Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας» του Ferdinand de Saussure, 1916

συγχρονική στροφή στη μελέτη, ανάλυση και περιγραφή των γλωσσών

οφείλεται σε απόψεις του Saussure, σύγχρονων, μεταγενέστερων γλωσσολόγων

τις βασικές θεωρητικές αρχές της σύγχρονης Γλωσσολογίας, οι πιο σημαντικές:

α) Η γλώσσα θεωρείται σύστημα,

οργανωμένο σύνολο από αλληλοεξαρτώμενα φωνολογικά, μορφοσυντακτικά και λεξιλογικά στοιχεία

δύο ειδών σχέσεις:

- i) παραδειγματικές, μεταξύ όλων των γλωσσικών στοιχείων που, χωρίς να είναι παρόντα, θα μπορούσαν να βρίσκονται στο ίδιο γλωσσικό περιβάλλον και
- ii) συνταγματικές, μεταξύ των γλωσσικών στοιχείων που είναι παρόντα σε ένα εκφώνημα.

Η διερεύνηση των σχέσεων αυτών τη δυνατότητα να βρούμε τη θέση και τον ρόλο κάθε γλωσσικού στοιχείου μέσα στο γλωσσικό σύστημα.

β) Η γλώσσα είναι ένα δισδιάστατο στοιχείο:

είναι ταυτόχρονα και νοητικό σύστημα (langue) και πραγμάτωση (parole).

Το πρώτο είναι κοινωνικό προϊόν, ενώ το δεύτερο είναι ατομικό προϊόν

Η περιγραφή μιας γλώσσας, για να φτάσει στην περιγραφή του συστήματος, βασίζεται στις ατομικές πραγματώσεις.

γ) Η γλώσσα έχει δύο πλευρές:

την προφορική και τη γραπτή.

σύγχρονη Γλωσσολογία: έμφαση στη μελέτη της προφορικής πλευράς

η ιστορική Γλωσσολογία: έμφαση στη γραπτή πλευρά.

σήμερα: σοβαρά υπόψη η προφορική πλευρά χωρίς να αγνοείται η γραπτή.

δ) Η γλώσσα αποτελείται από γλωσσικά σημεία

δύο πλευρές:

το σημαίνον, που ταυτίζεται με τη μορφή,
και το σημαινόμενο, που ταυτίζεται με το περιεχόμενο του
σημείου.

Το σημαίνον και το σημαινόμενο είναι άρρηκτα δεμένα
μεταξύ τους για τους χρήστες της γλώσσας.

ε) Η γλώσσα αρθρώνεται σε δύο επίπεδα:

- i) της πρώτης άρθρωσης: αφορά τις σημασιολογικές και φωνητικές μονάδες με τις οποίες μεταδίδονται τα δεδομένα της εμπειρίας μας (π.χ. λέξεις) και
- ii) της δεύτερης άρθρωσης: αφορά τις καθορισμένου αριθμού σε κάθε γλώσσα διακριτές και διαδοχικές μονάδες,
που συμβάλλουν στο να διακρίνουν τις μονάδες της πρώτης άρθρωσης μεταξύ τους (π.χ. φωνήματα).

Η γλώσσα

σύνθετο φαινόμενο - δύσκολη η προσέγγιση,
περιγραφή και ανάλυσή της, πβ. τυφλοί- ελέφαντας

Γι' αυτό η Γλωσσολογία υποσυστήματα (επίπεδα):

Φωνητική,

Φωνολογία,

Μορφολογία,

Σύνταξη,

Σημασιολογία-Λεξιλόγιο, και

Πραγματολογία.

Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης 1/2

Η Φωνητική έχει ως αντικείμενο τις μονάδες που αποτελούν τον προφορικό λόγο (φθόγγοι) και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Η Φωνολογία έχει ως αντικείμενο τις μονάδες του προφορικού λόγου που έχουν διακριτική λειτουργία (φωνήματα), λειτουργούν δηλαδή με τέτοιο τρόπο, ώστε να διαφοροποιούν μεταξύ τους όμοιες κατά τα άλλα λέξεις μέσα στην ίδια γλώσσα.

Η Μορφολογία μελετά τις μικρότερες μονάδες με σημασία (μορφήματα) και εξετάζει τους τρόπους σχηματισμού των λέξεων.

Επίπεδα γλωσσικής ανάλυσης 2/2

- Η Σύνταξη ασχολείται με τις σχέσεις που διέπουν τα γλωσσικά στοιχεία στον λόγο.
- Η Σημασιολογία και το Λεξιλόγιο έχουν ως αντικείμενο το περιεχόμενο των λέξεων και των προτάσεων.
- Η Πραγματολογία εξετάζει τη σχέση των εκφωνημάτων με τις κοινωνικές περιστάσεις.

Η ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ: Ο ΟΡΟΣ ΚΑΙ Η ΕΝΝΟΙΑ

στην καθημερινή επικοινωνία συνήθως το βιβλίο που περιγράφει τους κανόνες που διέπουν μια γλώσσα ή λιγότερο συχνά το σύνολο των κανόνων στους οποίους στηρίζεται μια γλώσσα ή και —πιο ειδικά— το σύνολο των κανόνων που αναφέρονται στη σωστή χρήση της γλώσσας πβ. και μεταφορική έννοια: «γραμματική του κινηματογράφου» ή «γραμματική του σώματος» κτλ. κάτι κοινό: στους κανόνες ενός συστήματος.

Ο όρος έχει μια πολύ μακρά παράδοση

αρχίζει από την κλασική αρχαιότητα = την ενασχόληση με τα γραπτά σύμβολα της γλώσσας, τα γράμματα (άλλωστε η λέξη είναι παράγωγο της λέξης γράμμα), η διδασκαλία της σήμαινε τη διδασκαλία της κατανόησης και παραγωγής των γραμμάτων, την ανάγνωση δηλαδή και τη γραφή

πβ. «Τέχνη Γραμματική», του Διονύσιου του Θράκα που εκδόθηκε γύρω στο 100 π.Χ. = τέχνη (δεξιότητα) της ανάγνωσης λογοτεχνικών κειμένων και της γραφής.

Στην αλεξανδρινή εποχή

περιγραφή των κανόνων μιας γλώσσας με σκοπό τη «συμμόρφωση» των χρηστών, περιγραφή + ρύθμιση η εκπαίδευση σε όλο τον δυτικό κόσμο κυρίως ρυθμιστικό χαρακτήρα η γραμματική ανάλυση βοηθός της φιλολογικής επιστήμης σε αυτήν την κατεύθυνση και οι Ρωμαίοι γραμματικοί (Ουάρων, Κοϊντιλιανός, Πρισκιανός) αλλά και η εκπαίδευση των περισσότερων ευρωπαϊκών χωρών, όπου κυριαρχούσε έως τον 18ο αι. η διδασκαλία της αρχαίας ελληνικής και λατινικής γλώσσας.

Κατά τη μεσαιωνική εποχή,

άρχισε να διαμορφώνεται και μια πιο θεωρητική και φιλοσοφική διάσταση = επιστήμη της γλώσσας
αντίληψη περί «καθολικών» της γλώσσας, πβ.
αριστοτελική άποψη για ταύτιση γλώσσας- σκέψης
παραμένει και σήμερα (πβ. Γενετική-Μετασχηματιστική Γραμματική N. Chomsky)
κατά καιρούς και στη διδασκαλία της Γραμματικής των γλωσσών, πβ. πρότυπη γλώσσα, γενικοί κανόνες, καθολικότητα των γλωσσών και δομική ομοιότητα μεταξύ τους

Τον 18ο αι. στη δυτική Ευρώπη Γραμματικές,

εγχειρίδια για τη διδασκαλία κυρίως των εθνικών γλωσσών, χωρίς βέβαια να αγνοείται και η διδασκαλία στοιχείων της λατινικής

στόχευαν στην εκμάθηση της «σωστής» προφοράς, των κανόνων της ορθογραφίας και των μορφολογικών κυρίως κανόνων της διδασκόμενης γλώσσας.

πβ. Γραμματική του Lhomond με τίτλο «Elements de la grammaire françoise» (1780)

έμφαση στη μικροδομή, κάτι που συνεχίστηκε σχεδόν σε όλη την Ευρώπη μέχρι και τη δεκαετία του 1960.

Στις αρχές του 19ου αι. ανακαλύφθηκε

η συγγένεια της σανσκριτικής με τη λατινική, την ελληνική και τις τευτονικές γλώσσες > στην υπόθεση για ύπαρξη μιας κοινής μητέρας γλώσσας

μέθοδοι για τη διερεύνηση της ιστορικής διαμόρφωσης των γλωσσών και της μεταξύ τους σύγκρισης

η μελέτη της γλώσσας ιστορική διάσταση, πβ. ιστορική Γραμματική

έμφαση στην καταγωγή των λέξεων (ετυμολογία) και στην ιστορική διαμόρφωση γλωσσικών μορφών και συντακτικών σχημάτων (απαρέμφατο → ειδική πρόταση κτλ.)

Τον 20ο αι. μεγάλος αριθμός όρων

Γενετική Γραμματική, Λειτουργική Γραμματική,
Δομιστική Γραμματική κτλ.

σύνολα θεωρητικών αρχών για την περιγραφή της
γλώσσας

παράλληλα διατηρείται η έννοια της Γραμματικής ως
δραστηριότητας και ως εργαλείου που περιγράφει
τους κανόνες που διέπουν μια γλώσσα

έτσι η παραδοσιακή Γραμματική τρεις τομείς:
φθογγολογικός, λεξιλογικός (ή ετυμολογικό),
τυπολογικός — απέξω ο συντακτικός και ο
σημασιολογικός τομέας

Σήμερα η Γραμματική ως όρος σημαίνει

το σύνολο των κανόνων μιας γλώσσας στους τομείς
της Φωνητικής,
της Φωνολογίας,
της Μορφολογίας,
της Σύνταξης,
της Σημασιολογίας-Λεξιλογίου και
της Πραγματολογίας

Νεοελληνική Γλώσσα: Βασικά χαρακτηριστικά 1/3

Ονομασίες: Κοινή Νέα Ελληνική, Νέα Ελληνική, Νεοελληνική γλώσσα

Ομιλείται από 13-14 εκατομ. άτομα: 11 σε Ελλάδα και Κύπρο, τα υπόλοιπα ομογενείς: Η.Π.Α., Καναδά, Αυστραλία, Γερμανία αλλά και αλλού.

Είναι ινδοευρωπαϊκή γλώσσα- ιστορία 3.500 χρόνων

οι απαρχές της: προελληνική ή πρωτοελληνική / η κρητο-μυκηναϊκή (πήλινες πινακίδες σε Γραμμική Β, 13ο αι. π.Χ.)

μέχρι τον 3ο αι. π.Χ. όχι μια κοινή γλώσσα, αλλά σε ένα σύνολο από διαλέκτους

από τον 5ο αι. π.Χ. η αττική διάλεκτος κύρος και μεγάλη διάδοση / διεθνοποίηση / αττικισμός

Νεοελληνική Γλώσσα 2/3

πριν από τη δημιουργία του νέου ελληνικού κράτους διάφορες διαλέκτους, όπως τα πελοποννησιακά, τα κρητικά, τα κυπριακά, τα ποντιακά, τα επτανησιακά κ.ά.

ανάγκη υιοθέτησης κοινού γλωσσικού οργάνου, αρχικά αρχαίζουσα ΝΕ γλώσσα, στη συνέχεια Καθαρεύουσα παράλληλα μια γλωσσική μορφή της νέας ελληνικής, Δημοτική, υιοθετήθηκε ως επίσημη το 1976.

Νεοελληνική Γλώσσα 3/3

Έχει πολλά κοινά στοιχεία με την αρχαία ελληνική.

Έχει δεχτεί αρκετές επιδράσεις (τουρκικά, γαλλικά, αγγλικά κ.ά.).

Παρουσιάζει διαλέκτους και ιδιώματα.

Πέρασε μια μεγάλη εποχή γλωσσικής διφυΐας (διγλωσσίας) [Καθαρεύουσα-Δημοτική].

Η γραφή της διαφέρει από τη γραφή πολλών δυτικών γλωσσών.

Η Φωνητική / έννοια του φθόγγου

ο τομέας της Γλωσσολογίας που μελετά, περιγράφει και αναλύει τους φθόγγους

φθόγγοι: οι ήχοι που παράγουν με τα φωνητικά τους όργανα οι άνθρωποι για να μιλήσουν μια γλώσσα.

γλωσσικές μονάδες που τα βασικά ακουστικά τους χαρακτηριστικά προέρχονται από αναγωγή των ιδιαίτερων ηχητικών χαρακτηριστικών στον «μέσο όρο» της προφοράς του μεγαλύτερου μέρους των ομιλητών/τριών μιας γλώσσας.

διαθέτουν αρθρωτικά (κλειστά, ανοιχτά, χειλικά κτλ.) και ακουστικά (ένταση, ύψος, διάρκεια, χροιά) χαρακτηριστικά.

Ιστορία της Φωνητικής 1/4

Η Φωνητική άρχισε να εμφανίζεται μεταξύ 1850 και 1875

Οι Ινδοί γραμματικοί περιέγραψαν τους φθόγγους και έκαναν λόγο για τις διαδικασίες άρθρωσης των φθόγγων.

Οι αρχαίοι Έλληνες έκαναν μια πρώτη διάκριση των φθόγγων σε φωνηεντικούς και συμφωνικούς και των συμφωνικών φθόγγων σε στιγμιαίους και εξακολουθητικούς.

Οι Στωικοί διέκριναν στο γράμμα τη φωνητική του αξία, την οπτική του παράσταση και την ονομασία του.

Ιστορία της Φωνητικής 2/4

Στην «Τέχνη Γραμματική» γίνεται αναφορά σε σύμφωνα, φωνήεντα, ημίφωνα, διφθόγγους και σε διακρίσεις των συμφώνων σε δασέα, ψιλά και μέσα.

Οι Ρωμαίοι συνέχισαν στη φωνητική ανάλυση τους αρχαίους Έλληνες

Τα χρόνια του Μεσαίωνα μέχρι την Αναγέννηση η μελέτη της Φωνητικής για τη συγκρότηση αλφαβήτων, αντιστοίχιση γραμμάτων μεταξύ γλωσσών με βάση τα φωνητικά χαρακτηριστικά, πβ. κυριλλικό αλφάβητο, με βάση το ελληνικό.

Τον 8ο αι. μ. Χ. (Abû Halim) περιγραφή των 28 γραμμάτων του αραβικού αλφαβήτου με βάση τα αρθρωτικά χαρακτηριστικά των φθόγγων

Ιστορία της Φωνητικής 3/4

Τον 16ο αι. μ.Χ., Άραβες γραμματικοί, ανέλυσαν την αραβική περιγράφοντας τα όργανα του φωνητικού μηχανισμού και με βάση αυτά τον τόπο και τον τρόπο άρθρωσης των φθόγγων.

Στις αρχές του 18ου αι. μ.Χ. άρχισαν να εμφανίζονται οι πρώτες επιστημονικές μελέτες στη Φωνητική με αποτέλεσμα τη συγκρότηση (1887) του πρώτου Δ.Φ.Α.

Από τα μέσα του 19ου αι. μ.Χ. ο τομέας της Φωνητικής απέκτησε έναν πειραματικό χαρακτήρα (Πειραματική Φωνητική)

Ιστορία της Φωνητικής 4/4

Μέσα στον 20ό αι. η Φωνητική απέκτησε επιστημονικότερη υπόσταση και βοήθησε στην ανάπτυξη της Φωνολογίας.

Στα τέλη του 20ού αι. και στις αρχές του 21ου η Πληροφορική άνοιξε νέες προοπτικές στον τομέα της Φωνητικής.

Τομείς και κλάδοι της Φωνητικής 1/2

Ανάλογα λοιπόν με το σημείο μελέτης

Αρθρωτική Φωνητική (γλωσσολογία):

Εξετάζει την παραγωγή των φθόγγων από τα όργανα του φωνητικού μηχανισμού και μελετά τον τόπο όπου αρθρώνονται και τον τρόπο με τον οποίο παράγονται.

Ακουστική Φωνητική (τομέας της Φυσικής):

Είναι ο τομέας που εξετάζει τους φθόγγους από τη στιγμή που παράγονται από τον πομπό έως τη στιγμή που προσλαμβάνονται από τον δέκτη. Η εξέταση των φθόγγων γίνεται ως προς την ένταση, το ύψος, τη διάρκεια και τη χροιά.

Τομείς και κλάδοι της Φωνητικής 2/2

Ακροατική (ή αντιληπτική) Φωνητική:

Εξετάζει το αποτέλεσμα που προκύπτει στον δέκτη από την πρόσληψη των φθόγγων τόσο από πλευρά καθαρά ακουστική όσο και από πλευρά νοητική.

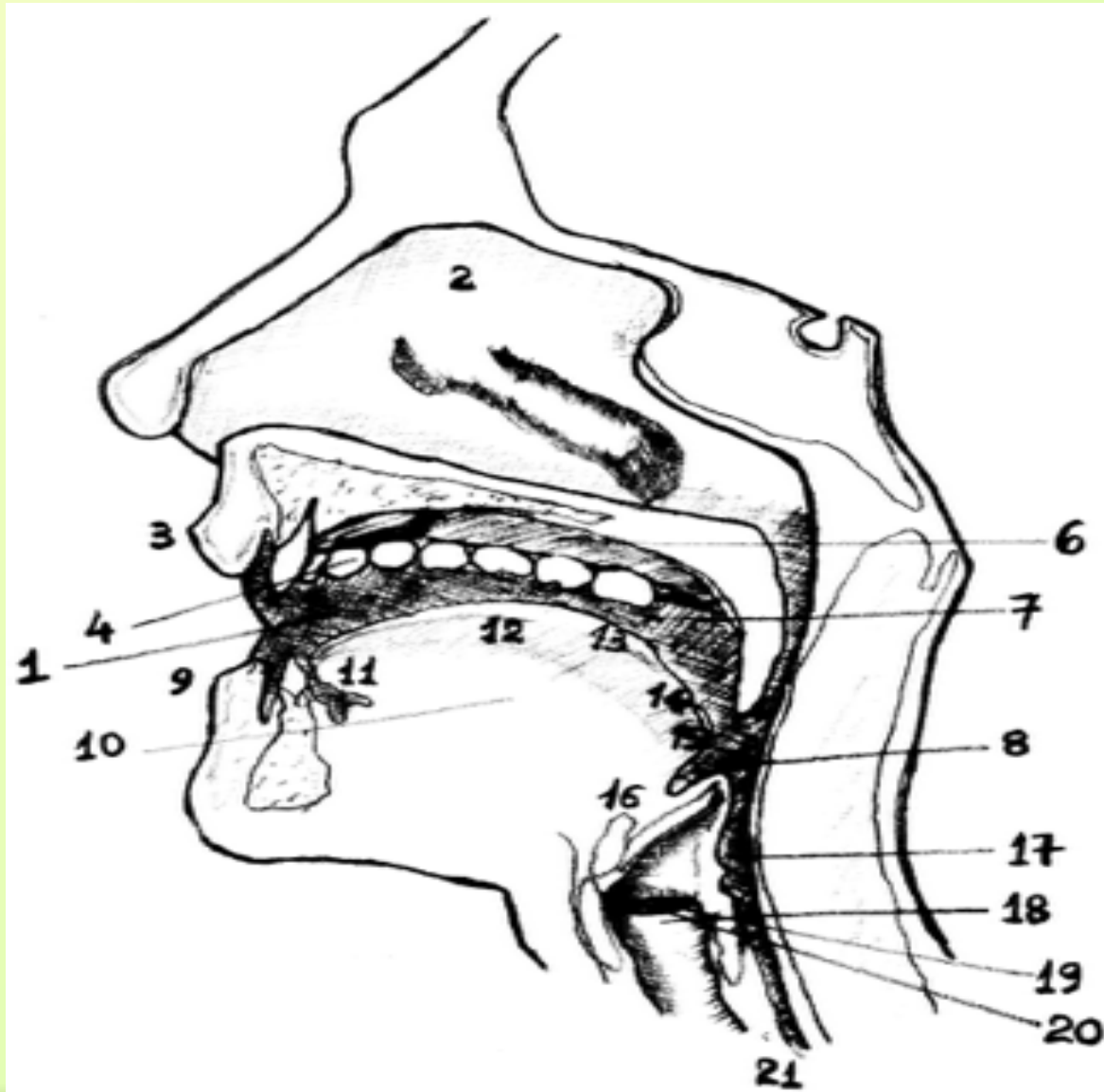
Ανάλογα με τις πλευρές από τις οποίες εξετάζει η Φωνητική τους φθόγγους διακρίνεται σε: συγχρονική (ή περιγραφική), διαχρονική (ή ιστορική), πειραματική, συγκριτική, γενική και ειδική.

Το σύνολο των οργάνων που συμμετέχουν άμεσα ή και έμμεσα στην παραγωγή προφορικού λόγου.

Τα όργανα αυτά επιτελούν πρωταρχικά λειτουργίες που συνδέονται με την αναπνοή και τη σίτιση και δευτερευόντως με την παραγωγή προφορικού λόγου.

Ο φωνητικός μηχανισμός

Τα φωνητικά όργανα

1. στοματική κοιλότητα
2. ρινική κοιλότητα
3. πάνω χείλος
4. δόντια
5. φατνία
6. ουρανίσκος
7. υπερώα
8. σταφυλή
9. κάτω χείλος
10. γλώσσα
11. άκρη γλώσσας
12. προράχη γλώσσας
13. ράχη γλώσσας
14. πίσω μέρος γλώσσα
15. ρίζα γλώσσας
16. επιγλωσσίδα
17. φάρυγγας
18. λάρυγγας
19. φωνητικές χορδές
20. γλωσσίδα
21. οισοφάγος

Παραγωγή του προφορικού λόγου 1/3

Πολύ βασικό ρόλο οι πνεύμονες με την εισπνοή διοχετεύεται αέρας, με την εκπνοή, ο αέρας περνάει από τον λάρυγγα, όπου οι φωνητικές χορδές, και απολήγει στη στοματική ή τη ρινική κοιλότητα.

οι περισσότεροι φθόγγοι κατά την εκπνοή ορισμένοι (αφρικανικών κυρίως γλωσσών), με εισπνοή του αέρα.

Οι φωνητικές χορδές 1/2

δύο μεμβράνες στον λάρυγγα, ανάμεσα περνά ο αέρας από τους πνεύμονες

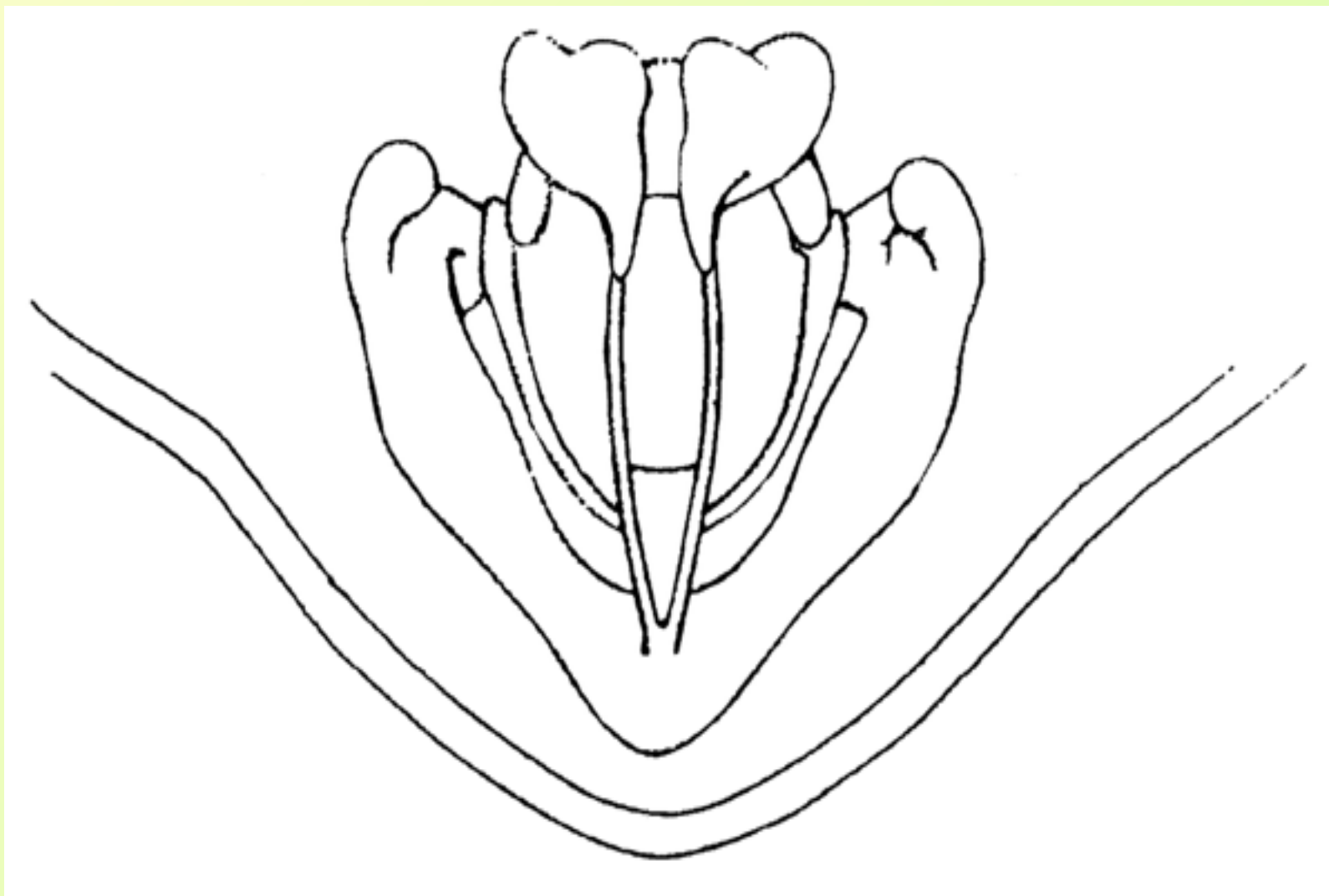
ανάμεσά τους μια σχισμή, η γλωσσίδα

όταν πλησιάζουν, η γλωσσίδα κλείνει και οι φωνητικές χορδές πάλλονται, παράγονται οι ηχηροί φθόγγοι

όταν απομακρύνονται, η γλωσσίδα ανοίγει, περνάει ο αέρας, παράγονται οι άηχοι φθόγγοι

μετά τις χορδές ο αέρας περνάει από τον φάρυγγα, που ενώνει τον λάρυγγα με την στοματική και τη ρινική κοιλότητα.

Οι φωνητικές χορδές 2/2

Παραγωγή του προφορικού λόγου 2/3

στη στοματική κοιλότητα η γλώσσα, έξι μέρη:

άκρη, προράχη, ράχη, πίσω μέρος, ρίζα και επιγλωσσίδα.

συμμετέχουν στην παραγωγή φθόγγων

το πάνω μέρος της στοματικής κοιλότητας σε δύο μέρη:

στον ουρανίσκο και την υπερώα

ο ουρανίσκος πάνω από τα φατνία

η υπερώα καταλήγει στη σταφυλή, η οποία ανοίγει τη δίοδο του αέρα προς τη ρινική κοιλότητα, για να παραχθούν ρινικοί φθόγγοι.

τα υπόλοιπα όργανα (δόντια, χείλη) συμμετέχουν στην παραγωγή οδοντικών και χειλικών φθόγγων.

Παραγωγή του προφορικού λόγου 3/3

Όταν ο αέρας από τα πνευμόνια στην έξοδο της στοματικής κοιλότητας χωρίς εμπόδιο, τότε φωνηεντικοί φθόγγοι, αλλιώς οι συμφωνικοί φθόγγοι.

Τα παραπάνω φωνητικά όργανα:

παθητικοί αρθρωτές: το πάνω χείλος, τα δόντια, τα φατνία, ο ουρανίσκος, η υπερώα και ο φάρυγγας

ενεργητικοί αρθρωτές: το κάτω χείλος, η γλώσσα, η σταφυλή και οι φωνητικές χορδές.

Οι κατηγορίες των φθόγγων

σε όλες τις γλώσσες δύο κατηγορίες, σε αγκύλες ([]),
π.χ. [e], [k]

τα φωνήεντα: παράγονται από τον αέρα από τους
πνεύμονες, πάλει τις φωνητικές χορδές και βγαίνει
από τη στοματική ή ρινική κοιλότητα χωρίς εμπόδιο.

τα σύμφωνα: με τη δημιουργία εμποδίου κατά την έξοδο
του αέρα προς τη στοματική κοιλότητα ή, σε πολύ
λίγες περιπτώσεις, κατά την εισπνοή του αέρα.
Γίνονται αντιληπτά στον λόγο με τη συνοδεία ενός
φωνήεντος.

Τα φωνήεντα

βασικό χαρακτηριστικό τους η ηχηρότητα· τρία κριτήρια διάκρισης:

α) ο βαθμός ανοίγματος της γλώσσας: Ανοιχτά, Ενδιάμεσα, Κλειστά

β) η θέση της γλώσσας: Μπροστινά, Κεντρικά, Οπίσθια

γ) το σχήμα των χειλιών: Στρογγυλά, Μη στρογγυλά

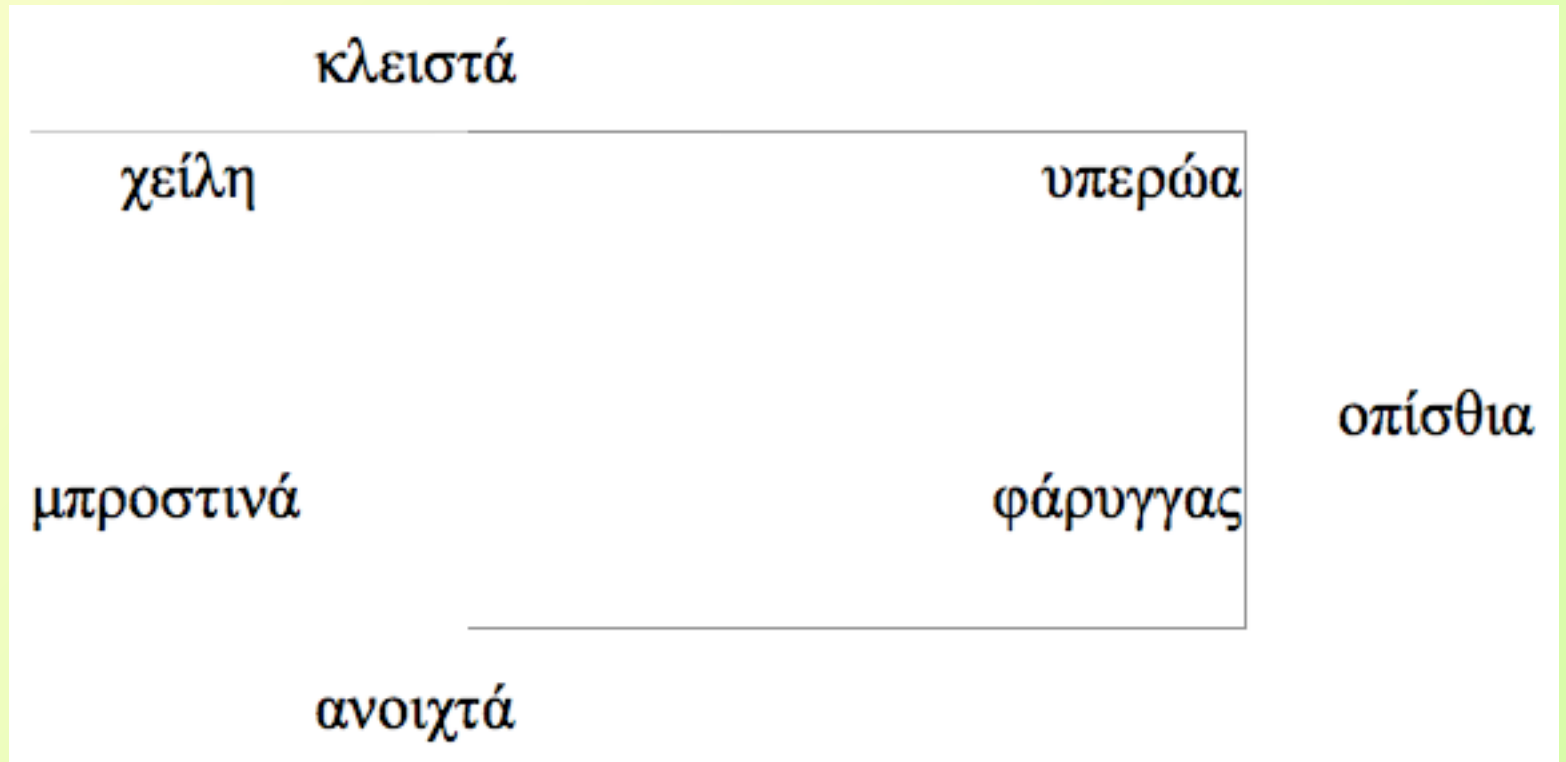
και άλλες κατηγορίες:

μακρόχρονα / βραχύχρονα (πβ. αρχαία ελληνικά),

ρινικά φωνήεντα (πβ. γαλλικά, πορτογαλικά, πολωνικά)

οι φθόγγοι ανάμεσα σε φωνήεν και ουρανικό σύμφωνο ([i], [u] - [j]) ονομάζονται ημίφωνα, πβ. [y].

Το φωνηεντικό τραπέζιο

ΤΑ ΦΩΝΗΕΝΤΑ

	Μπροστινά		Κεντρικά		Οπίσθια	
Κλειστά	i	y	ɪ	ɨ	ɯ	ɯ
		ɪ ʏ		ʊ		
Ημίκλειστα	e	ø	ɘ	ɵ	ɤ	ɔ
				ɚ		
Ημιανοιχτά	ɛ	œ	ɜ	ɝ	ɶ	ɔ̃
	æ			ɶ		
Ανοιχτά	a	ɶ			ɑ	ɒ

Τα σύμφωνα

δύο κριτήρια:

- α) τον τόπο (του φωνητικού μηχανισμού) όπου αρθρώνονται
- και β) τον τρόπο με τον οποίο αρθρώνονται.

α) Τόπος άρθρωσης

Διχειλικά

Χειλοδοντικά

Οδοντικά (ή
γλωσσοδοντικά)

Φατνιακά (ή
γλωσσοφατνιακά)

Φατνοουρανικά (ή
προουρανικά)

Ανακεκαμμένα

Ουρανικά

Υπερωικά

Σταφυλικά

Φαρυγγικά

Γλωσσιδικά

β) Τρόπος άρθρωσης

τρεις παράγοντες:

- α) την παρουσία ή απουσία φωνής: ηχηρά / άηχα
- β) χώρος εξόδου του εκπνεόμενου αέρα: στοματικά / ρινικά,
- γ) ολικός ή μερικός φραγμός του εκπνεόμενου αέρα: κλειστά / τριβόμενα.

Άηχα

Ηχηρά

Στοματικά

Ρινικά

Κλειστά (ή στιγμικά)

Τριβόμενα (ή εξακολουθητικά)

Πλευρικά

Παλλόμενα

Προσεγγιστικά

Διπλά (ή διπλασιασμένα)

Δασέα

Κλικ

Χειλοϋπερωικά

ΤΑ ΣΥΜΦΩΝΑ

Τόπος άρθρωσης	Διχειλικ ά	Χειλοδον τικά	Οδοντι κά	Φατνι ακά	Φατνο ουρανι κά	Ανακε καμμέ να	Ουραν ικά	Υπερω ικά	Σταφυ λικά	Φαρυγ γικά	Γλωσσ ιδικά
Εξωθητικά κλειστά	p b			d t		t d, ʃ c	g k	q ɢ			ʔ
Ρινικά	m	ɱ		n		ɲ	ɲ	ŋ	N		
Παλλόμενα	β			r					R		
Παλλόμενα ακαριαία		ɹ		ɾ		ɽ					
Τριβόμενα	φ β	f v	θ ð	s z	ʃ ʒ	ʂ ʐ	ç ʝ	ɣ x	χ ɣ	ħ ʕ	h ɦ
Πλευρικά τριβόμενα				ɬ ɮ							
Προσεγγιστικά		ʋ		ɹ		ɻ	j	ɥ			
Πλευρικά προσεγγιστικά				ɻ		ɻ	ʎ	ɮ			

ΑΛΛΑ ΣΥΜΒΟΛΑ

Λ	άηχο, χειλοϋπερωικό, τριβόμενο
W	ηχηρό, χειλοϋπερωικό, προσεγγιστικό
ʋ	ηχηρό, χειλοουρανικό, προσεγγιστικό
Η	άηχο, επιγλωττιδικό, τριβόμενο
ʃ	ηχηρό, επιγλωττιδικό, τριβόμενο
ʒ	επιγλωττιδικό, εξωθητικό κλειστό
ʃ ʒ	φατνοουρανικά τριβόμενα
ɹ	φατνιακό, πλευρικό, μονοπαλλόμενο
h	ταυτόχρονο ʃ και x
⊙	διχειλικό κλικ

Σημείωση: Τα προστριβόμενα και οι διπλές αρθρώσεις αναπαριστώνται με δύο σύμβολα που συνδέονται από πάνω με μια περισπωμένη.

Τα Φωνητικά Αλφάβητα

οι πρώτες προσπάθειες στη δημιουργία συμβόλων που να μην έχουν σχέση με τις παραστάσεις των γραμμάτων, ώστε να μη δημιουργείται σύγχυση

καλύτερη λύση η χρήση καταρχήν συμβόλων της λατινικής αλφαβήτου και στη συνέχεια της ελληνικής ή ακόμη και η χρήση άλλων συμβόλων

διάφορα φωνητικά αλφάβητα - επικράτησε το Διεθνές Φωνητικό Αλφάβητο (International Phonetic Alphabet) της Διεθνούς Εταιρείας Φωνητικής (International Phonetic Association).

δύσκολο σε έντυπα των τυπογραφείων.

με τη γενίκευση των Η/Υ η χρήση τους καθολική από τους ειδικούς.

Η φωνητική της Νέας Ελληνικής

Οι φθόγγοι της Νέας Ελληνικής

Γα φωνήεντα

Μπροστινά	Κεντρικά	Οπίσθια	
i		u	Κλειστά
e		ο	Ενδιάμεσα
	a		Ανοιχτά
Μη στρογγυλά		Στρογγυλά	

συμπεριλαμβάνεται και το ημίφωνο [y]: μπροστινό, κλειστό, μη στρογγυλό φωνήεν
 Η προφορά του αντίστοιχη του [i], αλλά πιο βραχεία, πάντα άτονο δίπλα σε φωνήεν
 με το οποίο αποτελεί μία συλλαβή (δίφθογγος), π.χ. [aɣtòs] «αητός», [koɾòɣðo]
 «κορόιδο».

Τα σύμφωνα

Τόπος άρθρωσης		Διχειλικά	Χειλοδο- ντικά	Οδοντικά	Φατνιακά	Φατνιακά- συριστικά	Ουρανικά	Υπερωικ- ά
Τρόπος άρθρωσης								
Κλει- στά	άηχα	p			t	(ts)	c	k
	ηχηρά	b			d	(dz)	j	g
Τριβό- μενα	άηχα		f	θ		s	ç	χ
	ηχηρά		v	ð		z	j	ϝ
Ρινικά		m	ɱ		n		ɲ	ŋ
Πλευρικά					l		ʎ	
Παλλόμενα					r			

Τα [ts] και [dz] σε παρένθεση, γιατί από ορισμένους αναλυτές ερμηνεύονται ως ένας φθόγγος και από άλλους ως δύο φθόγγοι, δηλαδή [t]+[s] και [d]+[z] αντίστοιχα.

Τα σύμφωνα 2

Τόπος άρθρωσης		Χειλικά	Οδοντικά	Φατνιακά, -συριστικά	Ουρανικά	Υπερωικά
Τρόπος άρθρωσης						
Κλειστά	άηχα	p	t	(ts)	c	k
	ηχηρά	b	d	(dz)	ɟ	g
Τριβόμενα	άηχα	f	θ	s	ç	χ
	ηχηρά	v	ð	z	j	ϝ
Ρινικά		m	n		ɲ	ŋ
Πλευρικά			l		ʎ	
Παλλόμενα			r			

Τα [ts] και [dz] σε παρένθεση, γιατί από ορισμένους αναλυτές ερμηνεύονται ως ένας φθόγγος και από άλλους ως δύο φθόγγοι, δηλαδή [t]+[s] και [d]+[z] αντίστοιχα.

Αντιστοιχία φθόγγων - γραμμάτων

ΦΘΟΓΓΟΙ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
[a]	θάλασσα
[e]	ημέρα, παιδί
[i]	πολύ, είδε
[o]	χώμα, νόμος
[u]	ουρανός
[y]	αηδόνι

ΦΘΟΓΓΟΙ	ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑΤΑ
[p]	πολύ
[t]	τόμος
[c]	κερί
[k]	κόρη
[b]	μπορώ
[d]	άντρας
[ʝ]	εγκαίνια
[g]	αγκάθι
[f]	φως, αυτός
[θ]	θεός

[ð]	δρόμος
[s]	πίσω
[ç]	χέρι
[χ]	έχω
[v]	οβίδα, αυλή
[z]	ζωή, κόσμος
[j]	γέρος
[γ]	γάλα
[m]	μόνος
[ŋ]	άμφια

[n]	-νέος
[ɲ]	-νιάτα
[ŋ]	-αγκάθι
[l]	-έλα
[ʎ]	-ήλιος
[r]	-ρήμα
[ts]	-τσίχλα
[dz]	-τζάμπα

τέλος